

ขนาดของไทยและอาเซียนกับสังคมผู้สูงอายุ

ผลการประชุมล่าสุดของศูนย์อาเซียนศึกษา สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เรื่อง “อนาคตของไทยและอาเซียนกับสังคมผู้สูงอายุ” ได้ทำให้ทราบว่า แนวโน้มของประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ซึ่งส่งผลกระทบต่อไทยและอาเซียนในหลายมิติ โดยเฉพาะไทยที่กำลังจะกลายเป็น "สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์" ในปี ๒๕๖๔ อันทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการเตรียมความพร้อมรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุในอนาคต คำถามสำคัญ คือ ไทยพร้อมแล้วหรือยัง?

จากผลการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ ๒/๖๑ เรื่อง “อนาคตของไทยและอาเซียนกับสังคมผู้สูงอายุ” จัดโดย ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เมื่อวันที่ ๑๓ - ๑๔ ธ.ค.๖๐ ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการจากหน่วยงานทั้งด้านความมั่นคง ภาครัฐ และสถาบันการศึกษา เข้าร่วมถกแถลงในประเด็นเกี่ยวกับการสร้างความตระหนักรู้ ผลกระทบต่อไทยและอาเซียนที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ เพื่อหาแนวทางในการเตรียมความพร้อมรับมือกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ทำให้ได้องค์ความรู้และข้อเสนอแนะสำคัญดังรายละเอียดต่อไปนี้

❁ แนวโน้มสำคัญ และสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ

แนวโน้มประชากรโลกได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งใช้ระยะเวลาแตกต่างกันนั้น เป็นปัจจัยที่ทำให้ผลกระทบต่อมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของแต่ละประเทศแตกต่างกัน โดยแนวโน้มที่สำคัญในสังคมผู้สูงอายุของโลกมี ๙ ประการ คือ ๑) การสูงวัยของประชากรโลก ๒) การเพิ่มขึ้น

ของอายุค่าเฉลี่ย ๓) การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุที่สุขภาพมากที่สุด ๔) การเพิ่มภาวะจากโรคไม่ติดต่อ ๕) การลดลงของจำนวนประชากรในอีก ๒ - ๓ ทศวรรษข้างหน้า ๖) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว ๗) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานและการเกษียณ ๘) การปฏิรูประบบการประกันสังคม และ ๙) ความท้าทายใหม่ด้านเศรษฐกิจ

ส่วนสถานการณ์ในอาเซียน พบว่า ในปี ๒๕๕๘ ค่าเฉลี่ยของสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดของชาติสมาชิก อยู่ที่ร้อยละ ๑๐.๙ และมีการคาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๒๙.๔ ภายใน ปี ๒๕๖๘ โดยการเพิ่มขึ้นดังกล่าวเป็นการเพิ่มขึ้นเกือบ ๓ เท่า แสดงให้เห็นว่าอาเซียนได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ โดยเฉพาะสิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม ที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุใน ๓ ประเทศแรกของอาเซียนตามลำดับ

สำหรับไทยนั้น มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุในปัจจุบันเฉลี่ยร้อยละ ๑๖ ซึ่งเป็นอันดับ ๒ ของอาเซียน และในปี ๒๕๖๘

จะเกิดวิกฤตสังคมสูงอายุเพิ่มมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันจะเห็นว่า นโยบายของภาครัฐให้ความสำคัญอย่างมากกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุ สังเกตได้จากการที่รัฐบาลมีการกำหนดให้ปัญหานี้เป็นวาระแห่งชาติ อีกทั้งมีการกำหนดให้กระทรวงฯ และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจัดทำโครงการออกมา แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ หน่วยงานภาครัฐมีการดำเนินงานในลักษณะต่างคนต่างงาน จึงส่งผลให้การป้องกันและแก้ปัญหาสังคมผู้สูงอายุขาดประสิทธิภาพ

wan: บทท้อวอาเซียนไทย

ผลจากการที่อาเซียนไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้เกิดผลกระทบในลักษณะต่างๆ กล่าวคือ ผู้สูงอายุมักมีการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย (ไม่ได้อยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยเดิม) การขาดกลไกเฝ้าระวังการดูแลผู้สูงอายุ ภาครัฐขาดการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการออมเพื่อชีวิตหลังเกษียณ ขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน (Reverse Mortgage) และขาดการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรี ขาดมาตรการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้สูงอายุในการปกป้องตนเองจากภัยรอบด้าน ด้วยการให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ รวมทั้งขาดการพัฒนาเครื่องมือ หรือเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยของผู้สูงอายุ

ขณะที่การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทย ยังทำให้มีผลกระทบเกี่ยวพันทั้งในภาพรวมของประเทศและกองทัพ กล่าวคือ ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับรัฐต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายด้านงบประมาณ กลุ่มผู้แรงงานไม่มีการออมอย่างเป็นระบบจนทำให้เกิดภาวะฟุ้งฟิงในอนาคต รายได้หลังเกษียณไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ เกิดปัญหาการรักษาพยาบาล การให้บริการ ค่าใช้จ่าย การไม่สามารถเข้าถึงระบบสุขภาพและผู้ดูแลในระยะยาว ปัญหาการขาดแคลนกำลังแรงงานในภาคการผลิต และรายได้ของประเทศลดน้อยลง นอกจากนี้ในส่วนของกองทัพยังส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนกำลังพล ปัญหากำลังพลสูงอายุ และกองทัพใช้งบประมาณในการดูแลกำลังพลสูงอายุเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากแนวโน้มของสถานการณ์เกี่ยวกับสังคมผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ที่ประชุมฯ จึงมีข้อเสนอแนะในการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการเกิดสังคมผู้สูงอายุในประเทศอย่างเป็นระบบ ดังนี้

๑) ภาครัฐควรมีมาตรการป้องกันปัญหาทางด้านเทคโนโลยีที่จะส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุ เช่น การเพิ่มช่องทางการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ เพื่อลดปัญหาการถูกรังแก การข่มขู่ทางไซเบอร์ เป็นต้น

๒) ภาครัฐควรมีมาตรการป้องกันการขยายตัวของครอบครัวเดียว การสร้างงานในท้องถิ่นเพื่อให้บุตรหลานสามารถดูแลเลี้ยงดูผู้สูงอายุ การพัฒนาทักษะฝีมือด้านอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ การมีมาตรการทางด้านภาษีเพื่อกระตุ้นให้ภาคส่วนต่างๆ ให้บริการสาธารณะแก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น

๓) หน่วยงานทุกภาคส่วนควรมีมาตรการรองรับสังคมสูงอายุอย่างเป็นระบบ โดยมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ โดยให้มีการมุ่งเน้นงานทางด้านการจัดสวัสดิการ และการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุอย่างครอบคลุมทุกกลุ่ม ทั้งผู้สูงอายุที่เกษียณอายุราชการ ผู้สูงอายุที่เลวร้ายทำงาน ผู้สูงอายุที่อยู่ในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

๔) กองทัพอควรเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุ โดยการให้ความสำคัญในประเด็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของกำลังพลโดยการนำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาปรับใช้กับกองทัพ การเตรียมความพร้อมให้กำลังพลสูงอายุก่อนการเกษียณอายุราชการ การปรับปรุงระเบียบและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องให้มีความสอดคล้องกับกำลังพลสูงอายุเพิ่มมากขึ้น เช่น การขยายเวลารับราชการ การมีอาชีพรองรับหลังเกษียณ เป็นต้น อีกทั้ง ควรมีการนำกำลังพลสำรองมาบรรจุเข้ารับราชการเป็นการชั่วคราวเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนกำลังพล โดยมีการให้สิทธิประโยชน์และสวัสดิการที่เหมาะสม

ผลจากการประชุมฯ ทำให้ทราบว่าสถานการณ์เกี่ยวกับสังคมผู้สูงอายุ เป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญต่อไทยซึ่งส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงกันในหลายมิติ ฉะนั้น ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ฯ จึงได้จัดทำข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมฯ นำเสนอต่อผู้บังคับบัญชาและรัฐบาล เพื่อให้หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ และเป็นฐานข้อมูลในการจัดทำยุทธศาสตร์ นโยบาย และแผนงานด้านการบริหารจัดการสำหรับสังคมผู้สูงอายุ ต่อไป

อ้างอิง

- การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ ๒/๖๑ ภายใต้หัวข้อเรื่อง “อนาคตของไทยและอาเซียนกับสังคมผู้สูงอายุ” ระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๔ ธ.ค.๖๐ ณ โรงแรม เดอะ ควาลิ คาซ่า รีสอร์ท จ.อยุธยา

เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา SSC Focus กรุณาส่งข้อคิดเห็นของท่านมายัง คณะผู้จัดทำ (ศศย. สปท.) T/F : ๐ ๒๒๗๕ ๕๗๑๕ - ๑๖

๑. ท่านสนใจประเด็นใดเพิ่มเติม / เห็นว่าควรศึกษาเพิ่มเติม

- การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ / เทคโนโลยี การทหาร พลังงาน / สิ่งแวดล้อม
- อื่นๆ

๒. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

บทวิเคราะห์โดย นายกนกฤกษ์ รัชชาพรหมณ์ ผู้ช่วยนักวิจัย ศศย.สปท.

จัดทำโดย ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ โทร./โทรสาร : ๐ ๒๒๗๕ ๕๗๑๕ - ๑๖ website : <http://ssc.rtarf.mi.th>

